

Буй Т. Г.

Доцент кафедри фінансів, НаУКМА

Бояр Д. С.

Магістр кафедри фінансів, НаУКМА

СУЧАСНА ПРОБЛЕМАТИКА КОРПОРАТИВНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Вступ та постановка проблеми. Корпоративне оподаткування посідає ключове місце у податковій системі держави, оскільки виконує одразу кілька важливих функцій: забезпечує сталу дохідну базу бюджету, формує умови ведення бізнесу, а також впливає на інвестиційну активність внутрішніх і зовнішніх інвесторів. Відповідно, ефективність корпоративного оподаткування, яке в Україні забезпечується здебільшого податком на прибуток підприємств, визначає фінансову стабільність держави, конкурентоспроможність підприємств і привабливість країни для інвесторів.

Виклад основного матеріалу. Податок на прибуток або інші альтернативні форми корпоративного оподаткування є важливими джерелами доходів державного бюджету. У більшості країн світу корпоративні податки забезпечують істотну частку податкових надходжень – у середньому від 5 до 15%, що підтверджується даними рис. 1. Корпоративне оподаткування є також важливим джерелом формування дохідної частини державного та місцевих бюджетів України, розподіляючись між ними відповідно до встановленої законодавчої пропорції. Рівень і структура корпоративних податкових надходжень впливають на здатність держави реалізовувати соціальні програми, підтримувати економічну інфраструктуру та здійснювати стратегічне планування розвитку.

Рівень корпоративного оподаткування безпосередньо впливає на умови ведення бізнесу в Україні. Високе податкове навантаження може зменшувати рентабельність підприємств, обмежувати їх інвестиційні можливості та стимулювати ухилення від оподаткування. Згідно з дослідженнями, складність

податкового законодавства та часті його зміни створюють додаткові адміністративні бар'єри для бізнесу. Відповідно, корпоративне оподаткування впливає не лише на фінансові результати компаній, а й на їхні адміністративні витрати, облік, планування та інвестиційні стратегії. У цьому контексті актуальним є питання адміністративного навантаження, що покладається на бізнес у зв'язку з обчисленням та сплатою податку на прибуток.

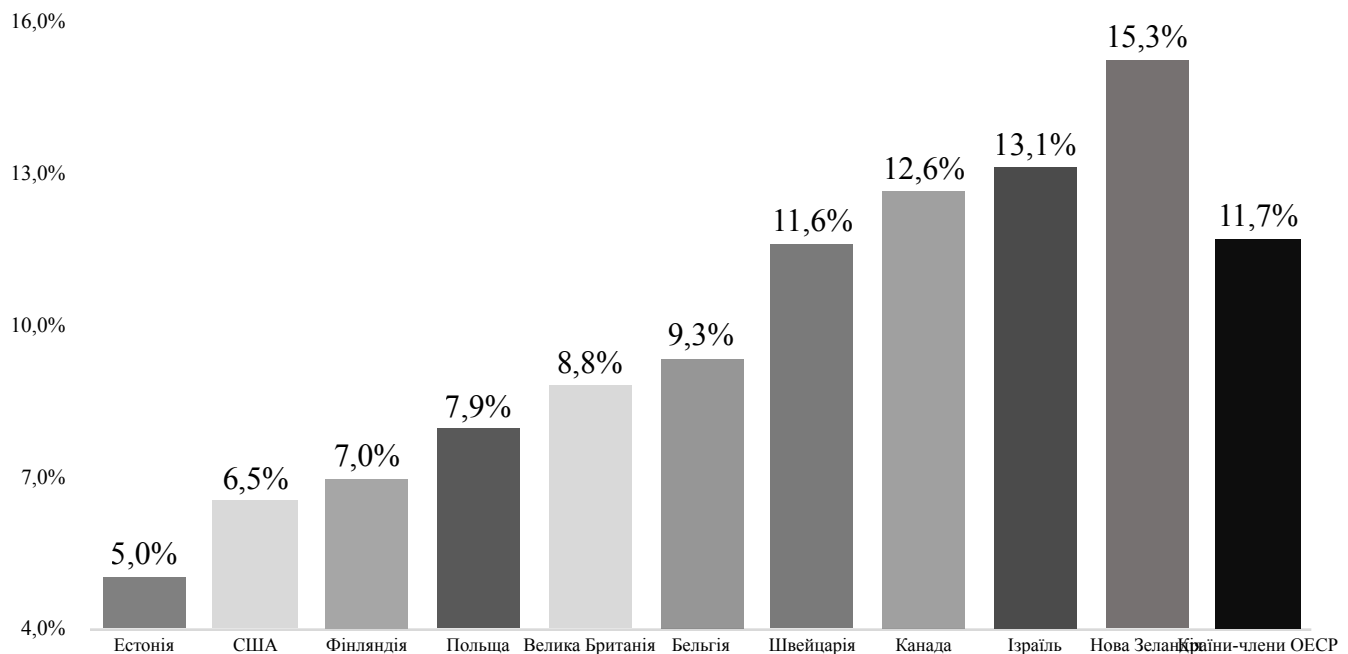

Рисунок 1. Частка надходжень від корпоративного оподаткування у загальній структурі податкових надходжень провідних країн світу, %
Джерело: побудовано авторами на основі даних [2, 3]

Згідно з даними Світового банку (міжнародний рейтинг Paying Taxes), у 2020 р. українські компанії в середньому витрачали близько 36,5 годин на підготовку звітності з податку на прибуток. Це більше, ніж у країнах Західної Європи (наприклад, в Естонії – лише 5 годин), але менше, ніж у Польщі – 59 годин [4]. Враховуючи те, що протягом 2021-2025 рр. законодавство, яке регулює корпоративне оподаткування, постійно ускладнювалося та передбачало все нові вимоги до платників податків, кількість годин, необхідних для адміністрування

корпоративного оподаткування, значно збільшилася. Більше того, компанії часто змушені звертатися за податковими консультаціями до консалтингових компаній у зв'язку зі складністю адміністрування податку. У свою чергу, це зумовлює виникнення додаткових адміністративних витрат підприємств. Така ситуація свідчить про те, що, незважаючи на часткову цифровізацію, податкове адміністрування в Україні все ще потребує спрощення.

Крім того, корпоративне оподаткування є одним із ключових факторів, що впливають на інвестиційний клімат країни. Високі ставки податку на прибуток можуть стримувати як внутрішні, так і зовнішні інвестиції, зменшуючи чистий прибуток підприємств та їхню здатність до реінвестування. Згідно з дослідженнями, зростання податкового навантаження та ускладнення податкового адміністрування мають дестимулюючий ефект на обсяг капітальних інвестицій. Тому для підвищення податкової конкурентоспроможності України доцільно знижувати податкове навантаження на бізнес у міжнародному порівнянні.

Наразі, як і у довоєнний час, Україна має високий рівень корпоративного податкового навантаження – понад 3% ВВП у 2021-2022 рр., що є вищим, ніж у більшості країн ЄС. Наприклад, в Естонії цей показник становить менше ніж 1%, у Великій Британії – близько 2%, у Польщі – близько 2,5%. Така динаміка свідчить про надмірне податкове навантаження на підприємства в Україні та низький рівень податкової конкурентоспроможності країни.

Податкову привабливість країни можна оцінити за допомогою міжнародних рейтингів, наприклад, індексу податкової свободи. Цей індекс враховує як граничні ставки корпоративного та особистого оподаткування, так і загальний рівень податкового навантаження (рис. 2).

У період з 2014 р. до 2023 р. Україна демонструвала поступове зростання індексу – з 79 балів до 90, піднявшись до 30-го місця у світовому рейтингу. Проте у 2024 р. відбулося різке зниження – до 68 балів і 149-го місця, що у першу чергу

пов'язано зі зростанням граничної ставки податку на прибуток банків до 50%, що враховується у методології індексу.

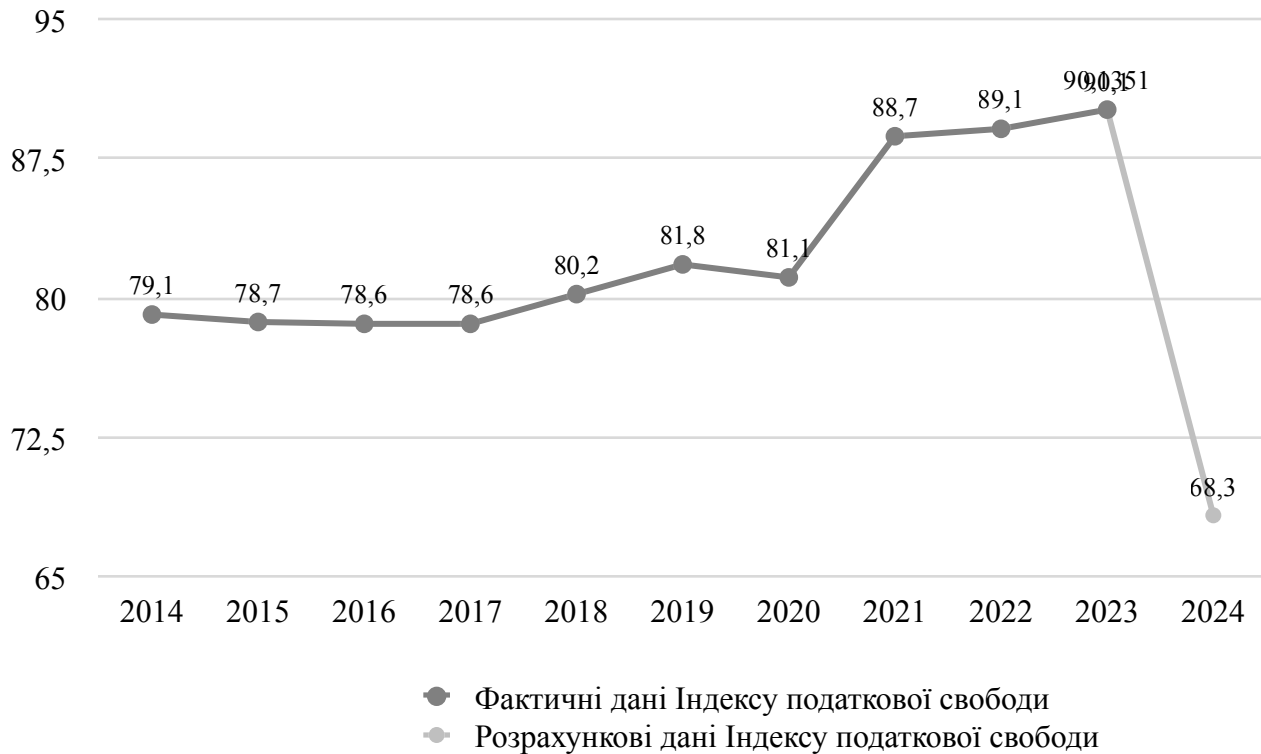

Рисунок 2. Динаміка зміни індексу податкової свободи України протягом 2014-2024 рр., бали.

Джерело: Побудовано авторами на основі [1] та власних розрахунків.

Причини цього погіршення полягають не лише у формальних змінах ставок, але й у поступовому згортанні податкових пільг, запроваджених у 2022 р. для підтримки економіки в умовах війни. Зокрема, було скасовано знижену ставку єдиного податку для усіх підприємств, поновлено плату за землю та екологічні податки тощо. Водночас темп зростання податкових надходжень випередив темп зростання ВВП, що призвело до збільшення податкового навантаження як у номінальному, так і в структурному вимірі. Це підтверджує, що навіть формально незмінна ставка податку на прибуток може мати суттєвий вплив через супутні фіскальні рішення.

Висновки та рекомендації. Податкова конкурентоспроможність України суттєво знизилася протягом останніх років, що, своєю чергою, зумовлює обережність інвесторів у прийнятті рішень щодо розміщення капіталу. Зростання податкового навантаження, відсутність стабільності у фіскальній політиці та часті зміни податкового законодавства формують середовище високої невизначеності, у якому іноземні компанії дедалі частіше відмовляються від розширення присутності або повністю виходять з українського ринку. Зважаючи на зазначене, корпоративне оподаткування в Україні – це не лише фіскальний інструмент, а й чутливий елемент економічної політики, що формує очікування, довіру та мотивації бізнесу. Існуючий механізм корпоративного оподаткування в Україні забезпечує суттєву частину доходів бюджету, однак потребує подальшого вдосконалення в частині адміністрування, прогнозованості та стимулювання розвитку. У період, коли Україна продовжує захищатись у виснажливій війні, економічно відновлюється та шукає шляхи інтеграції у європейський простір, податкова політика повинна стати не лише інструментом мобілізації ресурсів, а й потужним важелем економічного зростання. Для цього необхідно забезпечити збалансованість між фіскальною ефективністю та податковою конкурентоспроможністю, зберігаючи прозорість, стабільність і справедливість у підходах до оподаткування бізнесу.

Список використаних джерел

1. Data of The Index of Economic Freedom. URL: <https://www.heritage.org/index/pages/all-country-scores>.
2. OECD Data Explorer. Revenue Statistics – OECD countries. URL: [https://data-explorer.oecd.org/vis?tenant=archive&df\[ds\]=DisseminateArchiveDMZ&df\[id\]=DF_REV&df\[ag\]=OECD&dq=.1200.TAXGDP.&pd=2015%2C2022&to\[TIME_PERIOD\]=false&vw=tb](https://data-explorer.oecd.org/vis?tenant=archive&df[ds]=DisseminateArchiveDMZ&df[id]=DF_REV&df[ag]=OECD&dq=.1200.TAXGDP.&pd=2015%2C2022&to[TIME_PERIOD]=false&vw=tb).
3. Tax Foundation. Taxing Distributed Profits Makes Business Taxation Simple and Efficient. URL: <https://taxfoundation.org/blog/distributed-profits-tax-us-businesses/>.
4. World Bank Open Data, Paying Taxes. URL: <https://archive.doingbusiness.org/en/data/exploretopics/paying-taxes>.
5. Лук'яненко І. Г. Фінансова політика в умовах тінізації та дисбалансів на ринку праці: методологія та інструментарій. Київ: НаУКМА, 2020. 441 с.